

Studia Biblica Slovaca

2/2012

4

Ročník 4

2012

Číslo 2

Studia Biblica Slovaca

Offprint

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník IV (2012), číslo 2

Vydáva Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510

Rediguje: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Peter FEDOR (Lubica) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Prešov) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavol VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Elena Slaná

Obálka: Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, ftrstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman) alebo vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielat' na adresu redakcie alebo na kniznica@xaver.sk.

Bankové konto: 4008274864/7500, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia. Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 5,- €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Dejinné zastavenia Izraela ako róz tiahnuci sa Žaltárom

Abstrakt prednášky v tézach

Frank-Lothar Hossfeld

Predbežná poznámka: Nová exegéza Žalmov nadväzuje na tzv. „kráľovskú cestu“ žalmovej exegézy 20. storočia, totiž na kritickú analýzu podľa formy a druhu žalmov (H. Gunkel a S. Mowinckel) a rozširuje ju takým spôsobom, že podrobuje bádaniu i štruktúru, respektíve kompozíciu žaltára ako kánonickej knihy 150 žalmov so všetkými jej príznakmi (poprepájanie jednotlivých žalmov, nadpisy, kolofón /Ž 72,19/, rámcové formy a pod.). Popritom docieňuje i hermeneutické prvenstvo žaltára, ktorý je totiž najčastejšie citovanou knihou Starého zákona v Novom zákone. Jeho autorita bola dokonca taká veľká, že sa raní kresťania zriekli myšlienky vytvorenia nového žaltára¹.

1. Súvis dejín Izraela so žalmami, resp. so žaltárom je jednou zo základných tém Starého zákona. „Starozákonné svedectvá sú odovzdávané formou dejinných rozprávání, sú zakomponované v právnom poriadku, a okrem toho aj v prorockých knihách, modlitbách, žaltári a múdroslovnej literatúre. Popritom sú v konkrétnych textoch, podľa toho ako následne prebiehali vývojové štádiá, badateľné i rozmanité kombinácie a zámerné skríženia týchto literárnych a myšlienkových oblastí.“ Napríklad, „do dejinných rozprávání boli na dôležité miesta integrované žalmy, aby tak spojili texty oslavujúce Boha ako perspektívu výkladu s opisom udalostí“², porov. Ex 15; Dt 32; Sdc 5; 1 Sam 2; 2 Sam 22 a 33.

2. Novšia exegéza žalmov a žaltára už dávnejšie upozornila na dejinno-teologický róz žaltára, vychádzajúc z delenia žaltára na päť kníh v analógii na

* Prednáška odznela počas medzinárodnej konferencie Žalmy z pohľadu ich autorov a neskoršej recepcie, Baďín – Slovensko, 13. septembra 2012. Z nemeckého originálu preložila Martina Korytiaková.

¹ Porov. ZENGER, *Einleitung*, 428-452.

² HARTENSTEIN, *JHWHs Wesen*, 12.

pät'dielnu Tóru. Podstatné sú pritom interpretácie Reinhard G. Kratza, že „výklad zámeru [pät'dielneho členenia] poskytuje bezprostredný kontext, ide o záverečné žalmy jednotlivých kníh, ktoré sú obohatené o doxológiu. V týchto žalmoch možno naraziť na jednotlivé dejinno-teologicky prominentné zastávky v dejinách Izraela, v ktorých sa – ak sa na ne pozerá celkovo – v hrubých rysoch črtá priebeh týchto dejín. Takto obidve prvé doxológie 41,14 a 72,18n privádzajú k obdobiu kráľa Dávida a Šalamúna (72,1.20)³. „Aj nasledujúce Źalmy 73–89 patria podľa nadpisov a kronistických paralel ešte do predexilového obdobia, no predsa doxológia v 89,53 poukazuje na text, v ktorom sa oplakáva zánik dávidovského kráľovstva, dávidovskej zmluvy zo Ź 2 a 72 a samotné Dávidovo mesto Jeruzalem⁴. „Práve tak nasledujúca doxológia 106,48 privádza ku kajúcej modlitbe národa (vv. 6nn), ktorá v spätnom dejinnom pohľade až do obdobia Mojžiša zo Ź 90 oplakáva vydanie izraelského ľudu napospas iným národom (vv. 27.40nn) a v 106,47 prosí o vyslobodenie a opätovné zhromaždenie sa spomedzi ostatných národov⁵. „Pozícia doxológií v 89,53 a 106,(47).48 ale zároveň vyjadruje v slede kníh aj vecne daný ‚historicky vývoj‘. V zmysle doxologických cezúr v ňom nasleduje za podstatnou epochou vlády Dávida a Šalamúna (2/3–41.42–72) éra úpadku (73–89.90–106), ktorá uzatvára predexilové obdobie kráľov (Ź 89) a vovádza do Mojžišom poznamenaného prinajmenšom ‚70 rokov‘ trvajúceho (90,10) exilového obdobia (90–106), počas ktorého sa dávidovsko-šalamúnove kráľovstvo navrátilo k JHWH⁶. „V nadväznosti na štvrtú a poslednú doxológiu v 106,48 sa nachádza v súvislosti so Ź 107 ďalší prechod, t. j. prechod od štvrtej ku piatej knihe žaltára v 107–150. Tento je delený podľa iných chválových formulácií, ktoré vlastne spájajú dohromady Ź (90) 100–150, ale zároveň pomocou cezúry v 106,(47).48 ju oddeľuje ako samostatnú knihu. V zmysle redakčných konceptov doxológie, so splnením prosby zo 106,47... začína v 107,2n éra obnovy, v ktorej sa ale v inej forme opakuje to, čo sa podľa Ź 3–72 už udialo vopred, ale podľa Ź 73–106 už prešlo do zabudnutia⁷. Takýto prehľad je v súčasnosti prijímaný väčšinou⁸.

³ KRATZ, Die Tora Davids, 20-21.

⁴ KRATZ, Die Tora Davids, 21.

⁵ KRATZ, Die Tora Davids, 21n.

⁶ KRATZ, Die Tora Davids, 22.

⁷ KRATZ, Die Tora Davids, 23n. Podobne aj DE CLAISSÉ-WALFORD, Nancy L.: *Reading from the Beginning: The Shaping of the Hebrew Psalter*; Macon, GA: Mercer

3. V nasledujúcich úvahách pôjde o rozšírenie hore uvedeného náčrtu v bode 2, totiž čo sa týka žalmov na začiatku a konci jednotlivých kníh žaltára, s dôrazom na akési medziúseky, resp. na zvyšné žalmy, ktoré sú nimi akoby zarámované. V priebehu čítania žaltára majú byť príslušné žalmy ponímané podľa relatívne istých náznakov historického „usadenia“. Popritom tu ale *nejde* len o historicko-kritickú analýzu vo vzťahu k vzniku žalmov v žaltári, ako ju podľa mnohých diskutabilných kritérií uskutočnil J. Day⁹.

Bližšie ako J. Day stojí k vyššie uvedenému úmyslu Th. Römer s jeho skúmaním „Extra-Pentateuchal Biblical Evidence for the Existence of a Pentateuch“¹⁰. Th. Römer sa sústreďuje na narážky dejinno-spásnych tradícií z Pentateuchu a Enneateuchu v žalmoch, obzvlášť v dejinných Žalmoch 78, 105, 106, 135 a 136.

To sum up it can be said that most of the historical summaries demonstrate the special status of the pentateuchal narrative (often focusing on the Moses story) compared to the Former Prophets. Psalms that tend to include the entry into the land, moreover, arguably

University Press, 1997.

⁸ Porov. synchronný opis štruktúry žaltára podľa STEINBERG, Julius: *Die Ketuvim – ihr Aufbau und ihre Botschaft* (BBB 152), Hamburg: 2006, 224-268, zvlášť 224n.265-268, podľa vzoru Reinhard G. Kratza; JANOWSKI, Bernd: Ein Tempel aus Worten. Zur theologischen Architektur des Psalters. In: ZENGER, Erich (ed.): *The Composition of the Book of Psalms* (BETHel 238), Leuven – Paris – Walpole: Uitgeverij Peeters, 2010, 279-306, zvlášť 297nn, hovorí o kvázi naratívnom dejinnom oblúku, tak ako ho naznačuje poradie jeho piatich kníh. (Porov. JANOWSKI, Ein Tempel aus Worten, 304.) B. Weber opisuje tzv. mesiášsky žaltár (Ž 2–89) ako „cestu Žalmov od intronizácie Dávida (Ž 2) cez jeho pôsobenie až po úpadok kráľovstva a čas exilu“. Časti knihy IV (Ž 90–106) a V (Ž 107–145/150) prezrádzajú „poexilovú optiku“. Spolu má žaltár dvojakú „literárnu formu zloženú z ‚poézie‘ (žalmy) a ‚rozprávania‘ (žaltár)“. A „obidve spoločne podporujú dvojité akoby prepletanie v zmysle pokračujúceho (lectio continua [narrativa]) a opätovného čítania (lectio repetitiva [poetica])“. (WEBER, Beat: *Werkbuch Psalmen III. Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen*, Stuttgart: Kohlhammer, 2010, 225-228.240.) Martin Leuenberger vyjadruje, že „Žalmy odpovedajú na skúsenosti radosti a žiaľu, zlyhania a úspechu, bohatstva a chudoby, vojny a mieru. Samozrejme sa k tomu aj tu sekundárne pridáva – vo vzťahu formovania žaltára s jeho historickým priebehom – prominentne dejinný zreteľ. Potiaľ teda žaltár odpovedá celkom na JHWH-ho dejinné spasné činy“. (LEUENBERGER, *Gebet/Beten* (AT), odsek 4.1.(2).)

⁹ DAY, How Many Pre-exilic Psalms Are There?, 225-250.

¹⁰ RÖMER, Extra-Pentateuchal Biblical Evidence, 471-488.

reflect the debate between Penta- or Hexateuch in the Persian period.¹¹

Th. Römer nerozoberá „komplikovanú otázku datovania kompozície jednotlivých žalmov“¹². V našom prípade budeme hľadať v žalmoch také narážky, ktoré ohlasujú historické skutočnosti, ktoré možno posúdiť v otázke ich vzniku, takpovediac ako *terminus a quo* ich dejinného usadenia.

4. Od začiatku treba poznamenať, že „datovanie jednotlivých žalmov je zložitou oblasťou výskumu, nakoľko žalmy neposkytujú skoro nijaké oporné body pre ich presné datovanie“¹³. To sa vzťahuje predovšetkým na prvú knihu, ktorá je podľa predhovoru Ž 1–2 identická s prvým Dávidovým žaltárom Ž 3–41. Prevažujúce modlitby jednotlivca nie sú v nijakom vzťahu k dejinným udalostiam¹⁴.

5. Komplexnejšia tretia kniha (Koreho žalmy 42–49, Asafov žalm 50, Dávidove žalmy 51–70 (okrem Ž 66; 67), osamotený Žalm 71 a zakončujúci kráľovský Žalm 72 /s pripísaním autorstva Šalamúnovi/ a kolofón v 72,19) obsahuje tri žalmy, v ktorých možno potvrdiť indicie dejinného rázu: Ž 44; 60 a 66.

V prípade *národného náreku Ž 44*, stoja jeho hodnotenia z pozície odborníkov diametrálne proti sebe. Na jednej strane sú tí, ktorí predovšetkým vo vv. 10-17 nachádzajú odzrkadlenie národnej katastrofy zničenia Jeruzalema a exilu¹⁵ a na strane druhej stoja exegeti, ktorí sa rozhodli zamietnuť jeho historizujúci ráz, nakoľko žalm je vykladaný vo všeobecnosti, resp. zásadne a nemá byť spájaný s nijakou konkrétnou dejinnou udalosťou¹⁶.

Národný žalospev Ž 60 sa pripisuje Dávidovi už v nadpise s uvedením biografického situačného údaju a je umiestnený do obdobia bojov s Aramejcami. Korpus žalmov sa pokladá za jednotný alebo prinajmenšom rozdelený do dvoch redakčných stupňov, no celkovo zapadá do neskorého predexilového obdobia až po poexilový čas¹⁷.

¹¹ RÖMER, Extra-Pentateuchal Biblical Evidence, 487.

¹² RÖMER, Extra-Pentateuchal Biblical Evidence, 487.

¹³ ZENGER, *Einleitung*, 443.

¹⁴ Porov. LEUENBERGER, *Gebet/Beten (AT)*, odsek 4.1.(2.).

¹⁵ Porov. HOSSFELD – ZENGER, *Die Psalmen I*, 373.

¹⁶ Porov. SCHÖNEMANN, *Der untreue Gott*, 176; OEMING – VETTE, *Das Buch der Psalmen*, 28n.

¹⁷ Porov. SÜSSENBACH, *Der Elohistische Psalter*, 161, pozn. 320.

V kombinácii ľudových modlitieb a Ja-reči (*Ich-Rede*) v 66,1-12.13-20 chýba pripísanie autorstva Dávidovi. Nápadná je tu narážka na exodus vo v. 6 a podobne ďalšia vo v. 12. Návrat späť do národných dejín a pripomienka Božích činov voči ľudu vo vv. 8-12 sa dajú rozpoznať za obrazovo bohatým výrazovým slovníkom a jeho formulovanými paralelami v exilovom proroctve (Jer, Ez, Dtlz) o stave otrasenia Izraela počas neho. Podľa toho patrí Ž 66 do skorého exilového obdobia.

Takzvané Sionské pasáže 51,20n a 69,35-37 predpokladajú zánik Sionu/Jeruzalema, no zahŕňajú aj pohľad na budúcu obnovu mesta, jeho kultu a okolia. Toto sú sekundárne dodatky k pôvodným dávidovským žalmom¹⁸. Ako možno vidieť, niektoré ľudové náreky dovoľujú urobiť isté závery vzhľadom na historické usporiadanie žalmov. V prípade národného žalospevu Ž 60 vstupuje výpoveď korpusu žalmov do konkurencie voči tendencii pripisovať autorstvo žalmov Dávidovi v nadpisoch. V Žalme 66 je naznačený súvis s exilom, ale chýba pripísanie žalmu Dávidovi, čo navodzuje podozrenie sekundárnej vsuvky. Naproti tomu sekundárny charakter Sionských pasáží je jasne dokázateľný.

Prvá ako aj druhá kniha žaltára sú formované prvým a druhým dávidovským žaltárom. Tento vplyv je zdôraznený dvanástimi biografickými situačnými údajmi Žalmov 3; 7; 18; 34; 51–52; 54; 56–57; 59–60; 63. K tomu ešte prichádza cielené stvárnenie skupiny Žalmov 69–72 zakončujúcich druhú knihu: Ž 69 – Trpiaci a chudobný Dávid, Ž 70 – Chudobný Dávid, Ž 71 – Starý Dávid; Ž 72 – Odkaz kráľa Dávida svojmu nástupcovi Šalamúnovi (porov. 72,1.20)¹⁹. Toto zistenie hovorí, že nezávisle od časovo-dejinného zreteľa hore uvedených nárekov ľudu a sekundárnych sionských pasáží, je spojenie s dávidovsko-šalamúnovou érou chcené a relatívne neskoré.

6. Tretia kniha v žaltári je naproti druhej vytvorená jednoduchšie. Zahŕňa Asafove žalmy 73–83 nasledované Koreho žalmami 84–89, prerušené osamoteným Dávidovým žalmom 86. Súvis s dejinami Izraela možno badať zreteľnejšie na troch miestach:

Národný nárek Ž 74,3-9 predpokladá zničenie prvého Šalamúnovho chrámu. „Žalm narieka nad úplným zničením chrámu (vv. 3.7); ktorý zapríčinili Babylončania v r. 586 pred Kr. a následne Rimania v r. 70 po Kr. (...) Blízkosť v motíve a v teológii z exilových a ranoexilových textov (Nár 2; Iz 51,9-11; Ex

¹⁸ Porov. KÖRTING, *Zion in den Psalmen*, 48-60.

¹⁹ Porov. KÖRTING, *Zion in den Psalmen*, 48-60.

15,1-18) a na druhej strane tiež rozdiel k teológii z obdobia Makabejcov robia exilový pôvod žalmu takmer istým. (...) Redakčná zviazanosť Ž 74 s kompozíciou zbierky Asafových žalmov vylučuje neskoré datovanie²⁰.

Národný nárek Ž 79,1-4 opisuje zničenie chrámu a mesta Jeruzalem. „Žalm 79 sa zaoberá zničením chrámu ako základnou krízou. Nakoľko chýbajú detaily, nemá byť žalm – čo sa dejín jeho vzniku týka – postavený do časovej blízkosti samotných udalostí“²¹.

Tretiu knihu uzatvára významný, ale zložitý *kráľovský Žalm 89* opisujúci formou náreku [ľudu?/jednotlivca?] vo vv. 39-46 predbežný úpadok dávidovskej dynastie. „Súvis analýzy situácie opísanej vo vv. 39-46 s úpadkom Júdska a Jeruzalema a s pádom dávidovskej dynastie v r. 587 pred Kr. nemožno prehliadnuť. V nijakom inom časovom období predexilovej éry neboli totiž zničené skutočne všetky múry mesta a kráľ absolútne vydaný napospas zahanbeniu nepriateľov; opis odkazuje jasne na túto katastrofu“²². Tieto tri indície sú dôkazom „epochy úpadku“ pre tretiu knihu žalmov.

7. Štvrtá kniha po tzv. hlavnej cezúre žaltára za Žalmom 89 mení prepojenie žalmov (pripísanie Mojžišovi v Ž 90, kultovo-liturgický charakter v Ž 90 a 100, jeden údaj o druhu v Ž 98, žalmy bez nadpisov ako Ž 91, 93–97 a 99, tretí dávidovský žaltár Ž 101–103 a začiatok prepojenia cez chválové formulácie, resp. výzvy na chválu v Ž 103–106). Na línii sekundárnych Sionských pasáží Ž 51,20n a 69,35-37 rozvíja druhotná vsuvka Žalmu 102,13-23 akýsi program s víziou do budúcnosti pre Sion/Jeruzalem: JHWH spôsobí zmenu osudu pre zničené mesto (vv. 14.20) pobádaný súcitom JHWH-ho služobníka nad troskami mesta (v. 15). Verš 16 pomenúva cieľ tohto programu – univerzálna púť národa – ktorý sa následne skonkretizuje vo vv. 17-23 v časovom vývoji (znovuobnovenie a púť národa). „Ruiny a prach Siona sa teda vzťahujú na stav mesta po r. 587/586 pred Kr., ktorý je odrazom situácie modliaceho sa človeka“²³.

Dejinný Žalm 106 ukončuje štvrtú knihu v žaltári. Rozpráva udalosti v spojitosti s hriešnymi činmi Izraela od obdobia exodu (v. 7) až po čas exilu (vv. 41n). Rozprávania sa končí reflexiou nad konkrétnym konaním JHWH-ho

²⁰ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 51–100*, 361n; Porov. GÄRTNER, *Die Geschichtpsalmen*, 116n.

²¹ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 51–100*, 110n.

²² SAUR, *Die Königpsalmen*, 174.

²³ KÖRTING, *Zion in den Psalmen*, 42.

a nad neustále sa opakujúcim odvrátením Izraela (v. 43). No jednako JHWH učiní nový začiatok vypočutím náreku, myšlienkou na zmluvu a ľútosťou podľa plnosti svojej dobroty, aby Izrael našiel v exile zľutovanie medzi inými národmi (vv. 44-46). Tak ústi žalm do prosby o opätovné zjednotenie Izraela z jeho rozptýlenia medzi ostatné národy k chvále svätého Božieho mena (v. 47). „Z tohto literárneho zistenia ide o neskorý, pravdepodobne neskoro exilový žalm, ktorý ale preberá tematiku Božieho hnevu zažitého počas exilu a retrospektívne ju prenáša na súčasnú situáciu modliaceho sa človeka. Týmto spôsobom tu exil znázorňuje teologické hľadisko žalmu“²⁴.

Obidva *Žalmy 102 a 106* v štvrtej knihe potvrdzujú exilovú éru z tretej knihy, dotýkajú sa exilového času, no nie ako konečného faktu, ale skôr akcentujú nový začiatok ustanovený Bohom, resp. ukončenie tohto žalostného stavu.

8. Komplexná piata kniha (107–145; 146–150) je zostavená z viacerých menších a väčších žalmových skupín, ako aj z dvoch samostatných žalmov (119 a 137). Nápadné sú prepojenia chválových formulácií (hodu formulácie v 107,1; 118,1.29; 136 passim ako aj aleluja v 111–113; 115–117; 135,1.2; 146–150).

Nová éra obnovy dejín sa ukazuje hneď na začiatku v *d'akovnom Žalme 107*, ktorý odpovedá na *Ž 106* so svojimi rozličnými skúsenosťami so záchranou. Prijatím prosby o záchranu [od 106,47] v 107,2n sa predpokladá, že JHWH už obnovil svoj plán spásy, ako sa ďalej konkretizuje v nasledovnej vďaka za Božie činy záchrany (107,4-32). Tieto terminologické súvislosti dokazujú, že 107,1-3 je napojený na *Žalm 106* a záverečná prosba o pomoc dobieha reflexiu o dejinách, ktorá ju ukazuje už ako práve splnenú. (...) A preto v 107,1-3 je situácia exilu už ukončená, tak ako ju predpokladá záverečná prosba o pomoc v 106,47. Modliaci sa ľud v spätnom pohľade vnímal koniec exilu ako nádhernú záchranu, ktorá zahŕňa všetky oblasti ich života.²⁵

Aj „skrátaná verzia dejín Izraela, tak ako ju opisuje *Žalm 107*, od obsadenia krajiny až po exil“²⁶ ústi na konci *Ž 107* na jednej strane do potrestania bohatých exilom a na strane druhej do záchrany a rozmnoženia chudobných (107,33-41).

²⁴ GÄRTNER, *Die Geschichtpsalmen*, 243.

²⁵ GÄRTNER, *Die Geschichtpsalmen*, 286n.

²⁶ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 101-150*, 144.

V pútnických žalmoch žaltára ponúka *Ž 126,1-3* spätný pohľad na koniec exilu a znovuoobnovenie Siona/Jeruzalema ako na zmenu v ich osude. „Prvá časť žalmu (vv. 1-3) pripomína koniec exilového obdobia a začiatok obnovy Siona/Jeruzalema ako zjavenia Božej jedinečnosti JHWH-ho pred zhromaždením národov (porov. Iz 52,7-10)²⁷.

Žalm 136 je čo do druhu akési litániové a krédu podobné putovanie univerzálnymi dejinami od stvorenia sveta až po súčasnosť modliaceho sa človeka vo vv. 23n. Dvojveršie je prostredníctvom vzťažného zámena oddelené od tých predošlých, ktoré začínali vetou s pričastím, no zostáva cez naráciu naďalej časťou spätného dejinného pohľadu. Modliaci sa človek si pripomína JHWH-ho spomienku v čase ich pokorenia a následne ich vytrhnutie z tejto tiesne. Špecifická a nezvyčajná voľba slov upozorňuje na JHWH-ho opateru o toho najmenšieho, resp. najmenších (porov. 28,8; 113,6; 138,6) a odkazuje na 107,2²⁸.

Analogicky sa retrospektívne pozerá na čas exilu osamotený, no známy *Ž 137*. „Verše 1-4 sú v časovej perspektíve minulosti spätným pohľadom na situáciu utrpenia ľudu počas babylonského exilu²⁹. Celý žalm kvôli jeho akcentu na spev považuje za jeho autora jeruzalemského chrámového speváka. Dôležitý je redakčno-kritický náznak, že *Žalm 137* bol utvorený ako „premostovací text medzi sionským žaltárom (2–136) a medzi piatym dávidovským žaltárom (138–150) napojeným touto redakciou³⁰.

Na konci žaltára v záverečných alelujových *Žalmoch 146–150* sa objavuje v *147,2n* v zásadných Božích predikáciách Božie pôsobenie (znovuoobnovenie Siona/Jeruzalema a opätovné zhromaždenie rozptýleného národa). Participiová konštrukcia ukazuje, že dianie sa ešte úplne neskončilo, teda je ešte stále v prebieha. Tým leží výpoveď celkom na línii od 51,20n; 69,35-37 a 102,13-23.

²⁷ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 101–150*, 511.

²⁸ Ak modliaci sa ľud vo vv. 5-9 a vv. 9-22 oslavoval spásne JHWH-ho činy v stvorení a tiež celé dejiny, je teraz ich pohľad namierený na ich vlastnú situáciu. Táto vyhrocuje do záchranu v ich ponížení a tiesni, ktoré sami zažili vo svojej minulosti. No v pozadí stojace konkrétne udalosti nie sú menované. Porov. GÄRTNER, *Die Geschichtspsalmen*, 31.

²⁹ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 101–150*, 687.

³⁰ HOSSFELD – ZENGER, *Psalmen 101–150*, 688.

9. Východiskové pozorovanie podľa Reinhard G. Kratza teda nadobudlo širší rozmer. Žaltár vo svojich piatich knihách odmeriava [schreitet] dejiny od dávidovsko-šalamúnových začiatkov až po obdobie neukončenej obnovy v epochách. Táto historizujúca línia poznačuje žaltár a podporuje zdôrazňovanie príslušného kontextu, resp. usadenia každého jedného žalmu v žaltári v zmysle novej exegézy žalmov.

Povedľa tejto línie vystupujú texty, ktoré presahujú jednotlivé epochy, nakoľko sú voči určitým časovým dimenziám v predvídajúcej pozícii (porov. 51,20n; 65,35-37; 102,13-23) alebo vo svojej všeobecnej paradigmatickej výpovedi sú akoby epochálne rezistentné (porov. Ž 44)³¹.

Zoznam použitej literatúry

- DE CLAISSÉ-WALFORD, Nancy L.: *Reading from the Beginning: The Shaping of the Hebrew Psalter*, Macon, GA: Mercer University Press, 1997.
- DAY, John: How Many Pre-exilic Psalms Are There? In: John Day (ed.): *In Search of Pre-exilic Israel. Proceedings of the Oxford Old Testament Seminar*, London: T & T Clark, 2004.
- GÄRTNER, Judith: *Die Geschichtspsalmen* (FAT 84), Tübingen: Mohr Siebeck, 2012.
- HARTENSTEIN, Friedhelm: JHWHs Wesen im Wandel. Vorüberlegungen zu einer Theologie des AT, *TLZ* 137 (2012) 4-20.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen I. Psalmen 1–50* (NEB 29), Würzburg: Echter, 1993.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen 51–100*. Übersetzt und ausgelegt von Frank-Lothar Hossfeld, Erich Zenger (HThK.AT), Freiburg: Herder, 2000.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen 101–150*. Übersetzt und ausgelegt von Frank-Lothar Hossfeld, Erich Zenger (HThK.AT), Freiburg: Herder, 2008.
- JANOWSKI, Bernd: Ein Tempel aus Worten. Zur theologischen Architektur des Psalters. In: Erich Zenger (ed.): *The Composition of the Book of Psalms* (BETHel 238), Leuven – Paris – Walpole: Uitgeverij Peeters, 2010.
- KÖRTING, Corrina: *Zion in den Psalmen* (FAT 48), Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.
- KRATZ, Reinhard G.: Die Tora Davids. Psalm 1 und die doxologische Fünfteilung des Psalter, *ZThK* 93 (1996) 1-34.
- LEUENBERGER, Martin: *Gebet/Beten (AT)* [online]. [cit. 2012-09-10]. Dostupné na internete: <http://www.bibelwissenschaft.de/nc/wibilex/das-bibellexikon/details/quelle/WIBI/zeichen/g/referenz/19002/cache/59c9b83e88d0e04711e8ab9f26bddd44/#h3>
- OEMING, Manfred – VETTE, Joachim: *Das Buch der Psalmen. Ps 42-89* (NSK 13/2), Stuttgart: Kohlhammer, 2010.

³¹ Porov. JANOWSKI, *Ein Tempel aus Worten*, 298.

- RÖMER, Thomas: Extra-Pentateuchal Biblical Evidence for the Existence of a Pentateuch? The Case of the „Historical Summaries”, Especially in the Psalms, In: Thomas B. Dozeman – Konrad Schmid– Baruch J. Schwartz (eds.): *The Pentateuch. International Perspectives on Current Research*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2011.
- SAUR, Markus: *Die Königpsalmen. Studien zur Entstehung und Theologie* (BZAW 340), Berlin: Walter de Gruyter, 2004.
- SCHÖNEMANN, Hubertus: *Der untreue Gott und sein treues Volk. Anklage Gottes angesichts unschuldigen Leidens nach Psalm 44* (BBB 157), Göttingen: V&R unipress, 2009.
- STEINBERG, Julius: *Die Ketuvim – ihr Aufbau und ihre Botschaft* (BBB 152), Hamburg: 2006.
- SÜSSENBACH, Claudia: *Der Elohistische Psalter. Untersuchungen zu Komposition und Theologie von Ps 42-93* (FAT 7/2), Tübingen: Mohr Siebeck, 2005.
- WEBER, Beat: *Werkbuch Psalmen III. Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen*, Stuttgart: Kohlhammer, 2010.
- ZENGER, Erich (et al.): *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart: Kohlhammer, ⁸2012.

Zhrnutie

R. G. Kratz (1996) číta posledné žalmy každej knihy v Žaltári ako také, čo poukazujú na významné zastavenia v dejinách Izraela (obdobie kráľov Dávida a Šalamúna, epocha pre-exilového kráľovstva, pád dávidovského kráľovstva, exil medzi národmi, epocha obnovy). Deväť predložených téz preberá teóriu R. G. Kratza a rozširuje ju tak, že čítaním celého Žaltára sleduje historické stopy v iných žalmoch z piatich kníh žaltára ako sú Žalmy 44, 60, 66, 51,20-21, 69,35-37, 74, 79, 89, 102,13-23, 106, 107, 126, 136 a 137. Exegéza týchto žalmov musí brať do úvahy ich jednotlivé postavenie vo vnútri každej knihy žaltára.

Summary

R. G. Kratz (1996) reads the final psalms of each Book in the Psalter as showing prominent stations of the history of Israel (the time of David and Salomo, the epoch of the pre-exilic kingship, the downfall of the Davidic kingship, the exile under the nations, the epoch of restoration). The given nine theses follow this theory of R. G. Kratz and widen this theory, reading through the whole Psalter, looking at historical hints in other psalms in the five Books of the Psalter as Ps 44; 60; 66; 51,20f.; 69,35-37; 74; 79; 89; 102,13-23; 106; 107; 126; 136 and 137. Exegesis of the Psalms has to take into account the position of every psalm inside each Book of the Psalter.

Frank-Lothar Hossfeld
 Katholisch-Theologische Fakultät
 Regina-Pacis-Weg 1a, 53113 BONN, Deutschland
 f.hossfeld@uni-bonn.de

Contents

Treaties

<i>Gianni BARBIERO SDB</i>	
The Peaceful Messiah of Ps 110.....	47-71
<i>Frank-Lothar HOSSFELD</i>	
Stations of the History of Israel as throughout shaping of the Psalter	72-81
<i>Petr CHALUPA</i>	
New Song in the Book of Isaiah, in the Book of Psalms and in the Book of Revelation	82-95
<i>František ÁBEL</i>	
The Psalms in Paul's message in the Context of the Second Temple Judaism Complexities	96-141
Abstracts	142-146
Communications and references	147-150

Obsah

Štúdie

Gianni BARBIERO SDB Nenásilný Mesiáš v Ž 110	47-71
Frank-Lothar HOSSFELD Dejinné zastavenia Izraela ako ráz tiahnuci sa Žaltárom	72-81
Petr CHALUPA Nová píseň v knize Izajáš, v knize žalmů a v Jánově Zjevení	82-95
František ÁBEL Žalmy v Pavlovej zvesti v kontexte komplexít intertestamentárneho judaizmu	96-140
Abstrakty	141-145
Oznamy	146-149